

AZ ÉSZAK-ALFÖLDI ÉS ÉSZAK-MAGYARORSZÁGI RÉGIÓKBAN FOGYATÉKOSSÁGGAL ÉLŐ TANULÓK SZABADIDŐ-ELTÖLTÉSI SZOKÁSAI

Laoues-Czimbalmos Nóra

Összefoglalás

A fogyatékossgal élő tanulók szabadidő-eltöltési szokásait vizsgáltam, mely segíthet bennünket az igények feltárásában, a fogyasztói trendek kijelölésében és a motiváció megismerésében, mely a fogyatékossgal élő személyek számára az igényfelmérésen alapuló kínálat vagy szabadidős szolgáltatás kialakításában. A kutatást az Észak-alföldi és Észak magyarországi régióban végeztem, azok között a tanulók között, akik gyógypedagógiai és integrált nevelésben-oktatásban vesznek részt (N = 1158) általános- és középfokú oktatási intézményekben. A kérdőív kitöltését a 2018/2019 és 2019/2020-as tanévekben a FODISZ (Fogyatékosok Országos Diáksport-, Versenysport és Szabadidősport Szövetsége) segítségével töltöttük ki. Az eredmények azt mutatják, hogy a vizsgált tanulók 60,4%-a sportol kötelező mindennapos testnevelés tanórán kívül, azonban még mindig a passzív szabadidős tevékenységek dominálnak, mint a zenehallgatás, tv nézés. A sportolás ösztönzése a szabadidősportot űzők arányának növelése fontos, hiszen a fogyatékkal élők testi-lelki egészségének megőrzését, állapotuk javítását és képességeik fejlesztését is jelentheti.

Kulcsszavak: Fogyatékos tanulók, szabadidő-eltöltés, passzív-aktív szabadidős tevékenységek, sport
JEL: Z2

LEISURE HABITS OF STUDENTS WITH DISABILITIES IN THE NORTHERN LANDLANDS AND NORTHERN HUNGARY REGIONS

Abstract

I examined the leisure habits of students with disabilities, which can help us identify needs, identify consumer trends, and learn about the motivations for developing a needs-based offer or leisure service for people with disabilities. The research was carried out in the Northern Great Plain and Northern Hungary region, among the students who participate in special education and integrated education (N = 1158) in primary and secondary education institutions. The questionnaire was filled in in the 2018/2019 and 2019/2020 school years with the help of FODISZ (National Association of Student Sports, Competitive Sports and Leisure Sports for the Disabled). The results show that 60.4% of the surveyed students play sports outside of compulsory everyday physical education classes, however, passive leisure activities such as listening to music and watching TV still dominate. Encouraging sport is important to increase the proportion of people involved in recreational sports, as it can also mean maintaining the physical and mental health of people with disabilities, improving their condition and developing their skills.

Keywords: Students with disabilities, leisure, passive-active leisure activities, sports
JEL: Z2

Bevezetés

A szabadidős tevékenységeknek fontos szerepe van az ember életében, melyet már az ókori görögök is nagyra értékelték, hiszen a görög civilizáció volt az első, amely a szabadidőt értékként kezelte. A rekreáció a szabadidős tevékenységeket fogja csokorba, melyek akár passzív (Balogh et al. 2018; Balogh – Bácsné; 2019; Balogh et al. 2019) akár aktív formában jelennek meg mindenképp fejlesztő és pihentető szerepük van. A rekreációnak, a szabadidő hasznos és tartalmas eltöltésének talán az egyik legfontosabb momentuma, hogy biztosítja az ember egészségének és munkaképességének újratermelését. A szabadidős tevékenységek tehát az egészségvédelmet, a prevenciót vagy akár az életminőség javítását is biztosíthatják (Müller – Bácsné, 2018). Éppen ezért igen nagy jelentősége van akár az épek akár a fogyatékkal élő emberek életmódjában megjelenő szabadidős tevékenységeknek. A szabadidő-eltöltési szokások vizsgálata segíthet bennünket az igények feltárásában, a fogyasztói trendek kijelölésében és a motiváció megismerésében, mely a fogyatékossgal élő személyek számára az igényfelmérésen alapuló kínálat vagy szabadidős szolgáltatás kialakítást segíti.

Irodalmi áttekintés

A szabadidő eltöltésére irányuló kutatások a 2000-es évektől jelentek meg dominánsan a hazai és a nemzetközi szakirodalmakban, ahol a kutatások különböző aspektusból vizsgálták a rekreációt (Müller et. al. 2010; Bíró – Müller 2017; Boda et. al. 2016). Egyes kutatások a rekreáció kínálati elemeit vizsgálják, mások a keresleti oldalt, de vannak, amelyek az infrastrukturális hátterét, a menedzsment területét, a szabadidős trendeket vagy akár a rekreáció egészségre, életminőségre kifejtett hatásait teszik a vizsgálatuk középpontjába (Czeglédi et. al. 2020; Sörös – Pető, 2015). Történeti megközelítésben a magyar pszichológia több ága is foglalkozik a szabadidő eltöltésének hasznosságával és annak mentális egészségre gyakorolt hatásaival (Molnár, 2015, 2014). Igen szép számban vannak azok a kutatások is, melyek a különböző célcsoportok rekreációs tevékenységeit vagy azokban érvényesülő trendeket vizsgálják (Müller et. al. 2017). A kutatások leginkább az épek körében végzett rekreációs tevékenységeket helyezik a kutatás középpontjába, és bár megjelentek a fogyatékossgal élő személyek rekreációját is megcélzó hazai és nemzetközi kutatások, illetve az egyes szervezeti típusokban megjelenő rekreációt támogató szervezeti elemről szóló kutatások (Molnár, 2012a,b), ám koránt sem képeznek olyan teljességre törengő rendszert, mint az épekre fókuszáló rekreáció szakirodalom. A kutatások kiemelik, hogy a fogyatékossgal élő személyek számára különösen fontos a rekreációs tevékenységek fejlesztő szerepe, mely a személyes kompetenciákon túl alkalmas az állapotuk és egészségük javítására is egyben (Hidvégi – Honfi 2008, Hidvégi et. al. 2018). Fontos lenne az is, hogy a sport beépülése a mindennapokba ne csak az ép célcsoport esetében de a fogyatékossgal élő személyek számára is megvalósulhasson (Honfi et. al. 2009). Így a rekreációs tevékenységek által összességében az életminőségük pozitív változását is tapasztalhatnánk (Sörös et al. 2012). A szabadidős tevékenységek között a fogyatékossgal élő személyek esetében is hasonló tendenciát igazoltak a kutatások, azaz leginkább a passzív szabadidő-eltöltési formák dominálnak és a sportolás bár jelen van a rekreációjukban, de kevés a szabadidősportot űzők aránya (Laoues et. al. 2019a,b; Borkovics, 2019). Több tanulmány foglalkozik a szabadidős infrastruktúra akadálymentesítettségének vizsgálatával, mely a fogyatékossgal élő személyek szabadidős, sport és turisztikai létesítmények meglétét azok elérhetőségét vizsgálják (Dávid et al, 2007; Hidvégi et. al. 2018; Tatár et. al. 2019; Fitzgerald, 2018;

Hoekstra et.al. 2019). Ezek a tanulmányok arra hívják fel a figyelmet, hogy még mindig kevés a fogyatékossgal élő személyek számára elérhető szabadidős infrastruktúra.

Anyag és módszer

A kutatást az Észak-alföldi és Észak magyarországi régióban végeztem, azok között a tanulók között, akik gyógypedagógiai és integrált nevelésben-oktatásban vesznek részt (N=1158) általános- és középokú oktatási intézményekben. A kérdőív kitöltését a 2018/2019 és 2019/2020-as tanévekben a FODISZ (Fogyatékosok Országos Diáksport,-Versenysport és Szabadidősport Szövetsége) segítségével töltöttük ki. A kérdőívek kitöltése név nélkül történt, az adatgyűjtésben való részvétel önkéntes volt. Az adatok kinyerése után SPSS statisztikai programmal elemeztem a kapott eredményeket az alapstatisztikán túl az összefüggések vizsgálatára KHI-négyzet próbát alkalmaztam. A kutatás során célom volt megvizsgálni a fogyatékossgal élő 8-18 éves tanulók szabadidő-eltöltési szokásait különös tekintettel az aktív és passzív tevékenységekre.

A kutatás során az alábbiakra kerestem a választ:

- A fogyatékossgal élő tanulók szabadidő-eltöltési szokásaiban hogyan jelenik meg a sport, mint aktív rekreációs program?
- A passzív szabadidős tevékenységek közül melyek a legnépszerűbben a fogyatékossgal élő tanulók körében?

A minta bemutatása

A válaszadók nemenkénti arányának megoszlása szerint 54,5%-uk (631 fő) fiú, 45,5%-uk (527 fő) pedig lány. A tanulók többsége városban lakik, azaz 46,1%-a (534 fő), megyeszékhelyen 28,3%-a (328 fő) és községben 25,6%-a (296 fő).

A kitöltő gyerekek 14%-a (163 fő) alsó tagozatos tanuló. A válaszadók aránya felső tagozatban összesen 39%-a (450 fő). A középokú oktatásban részesülő diákokból, pedig 47%-uk (545 fő) vett részt a kutatásban. Az eredményeket a 1. táblázat szemlélteti.

1. táblázat. A felmért diákok életkor megoszlása

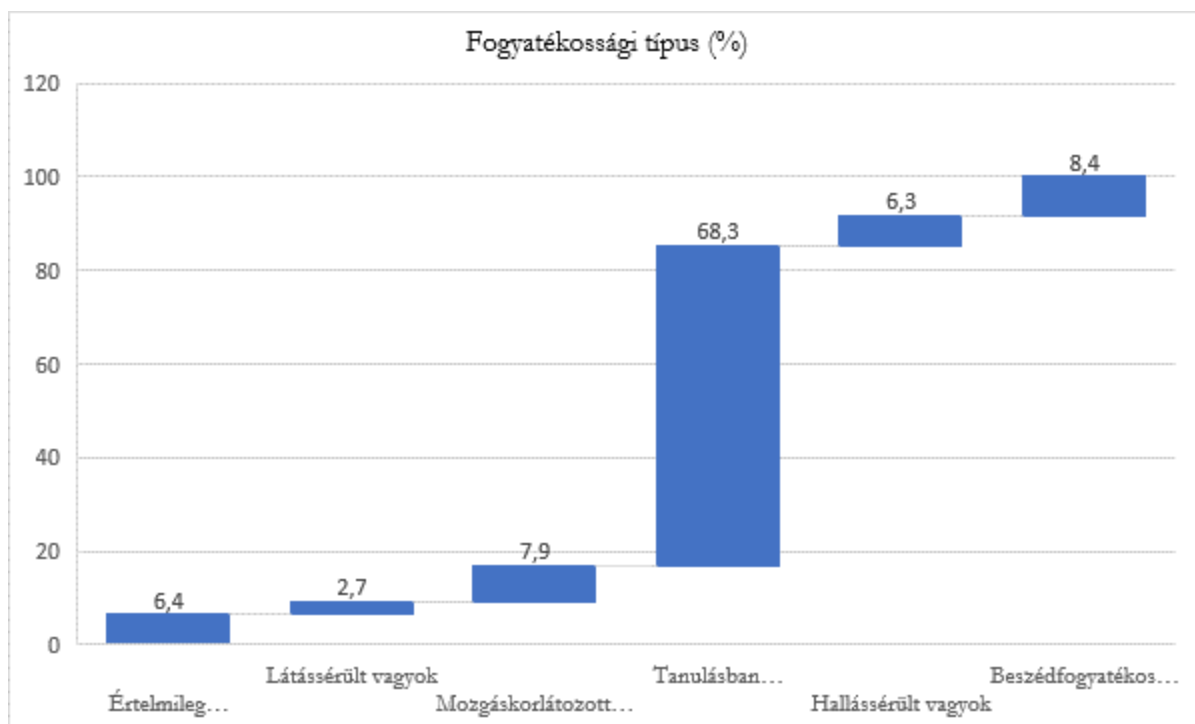
Hány éves vagy?	Fiú (fő, %)	Lány (fő, %)	Összesen (fő, %)
8	23	20	43
	3,60%	3,80%	3,70%
9	32	19	51
	5,10%	3,60%	4,40%
10	50	19	69
	7,90%	3,60%	6,00%
11	55	36	91
	8,70%	6,80%	7,90%
12	59	52	111
	9,40%	9,90%	9,60%

13	63	43	106
	10,00%	8,20%	9,20%
14	67	75	142
	10,60%	14,20%	12,30%
15	78	54	132
	12,40%	10,20%	11,40%
16	66	60	126
	10,50%	11,40%	10,90%
17	59	62	121
	9,40%	11,80%	10,40%
18	79	87	166
	12,50%	16,50%	14,30%
Összesen:	631	527	1158
	100%	100%	100%

Forrás: *A Szerző, 2021*

Fogyatékosági típusra vonatkozó adatok

A kutatásban a demográfiai adatok megkérdezése során, az derült ki a felmérésből, hogy a legnagyobb arányban 68,3%-uk tanulásban akadályozott. A hallássérültek (6,3%) és az értelmileg akadályozottak (6,4%) kategóriájában közel azonos arányban vettek részt a kutatásban. A többi fogyatékosági ágba tartozó diák a beszéd fogyatékos gyerek 8,4%-a, a mozgáskorlátozott tanulók 7,9%-a, és a látássérültek aránya 2,7%-a. Az eredményeket a 1. ábra szemlélteti.

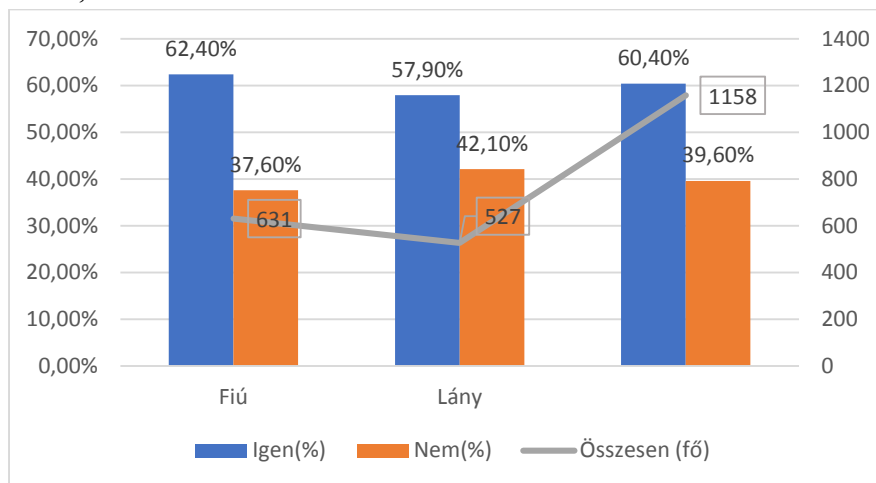
1. ábra. A felmért tanulók fogyatékos-specifikus megoszlása

Forrás: *A Szerző, 2021*

Eredmények

Tanórán kívüli sport

A diákok több mint a fele (60,4%-uk) szokott sportolni a kötelező mindennapos testnevelés tanórán kívül, a többi (39,6%-uk) pedig nem. A felmért tanulók nemenkénti megoszlásban szinte a fiúknál és a lányoknál is hasonlóan alakultak a válaszadási arányok. Az előbbieknél az „igen” válaszok 62,4%-a, a „nem” válaszok 37,6%-a, az utóbbiaknál pedig az „igen” válaszok 57,9%-a, a „nem” válaszok 42,1%-a volt.

2. ábra. A válaszadók tanórán kívüli sportolási aránya és nemenkénti megoszlása

Forrás: A Szerző, 2021

Legnépszerűbb szabadidős tevékenységek

A beérkezett válaszok alapján elmondható, hogy leginkább a passzív szabadidő eltöltési preferencia, amely a leggyakoribb pl. a zenehallgatás a fiúknál (34,5%), a lányoknál (40,4%), a TV-nézés az előbbieknél (30,9%), az utóbbiaknál (24,3%). A kulturális jellegű tevékenységek végzése, mint pl. a mozi, színházlátogatás (4,8%) nem igazán volt jellemző a válaszolók körében. A Khí-négyzet-próba viszont mutatott eltérést nemenkénti megoszlásban az egyes szabadidő eltöltési tevékenységekben. A felmért tanulók tévénézési szokásaiknál kiderült, hogy a sportcsatorna nézésében és az olvasásban a nemek között szignifikáns eltérés van ($p < 0,05$). A legkevésbé kedvelt tevékenységek az önkéntesség (0,5%), a tanulás (2,5%), étterembe járás (1,8%), a versenyszerű sportolás (3,5%) és a társajáték (6,2%) (2. táblázat).

2. táblázat. A felmért diákok szabadidős preferenciáinak alakulása

Mi a leggyakoribb hobbid a következő 10 lehetőség közül?	Fiú (fő, %)	Lány (fő, %)
Étterem	10	11
	1,60%	2,10%
Mozi, színház	33	23
	5,20%	4,40%

Olvasás	34	81
	5,40%	15,40%
P < 0,05		
Önkéntesség	1	5
	0,20%	0,90%
Sportcsatorna	61	4
	9,70%	0,80%
P < 0,05		
Tanulás	14	15
	2,20%	2,80%
Társasjáték	40	32
	6,30%	6,10%
Televíziózás	195	128
	30,90%	24,30%
Versenyszerű sportolás	25	15
	4,00%	2,80%
Zenehallgatás	218	213
	34,50%	40,40%
Összesen	631	527
	100,00%	100,00%

Forrás: A Szerző, 2021

Mennyire tartod fontosnak a hobbit?

A felmért tanulók nagy része fontosnak tartja szabadidőt. Összesen 32,6%-uk (378 fő) nagyon fontosnak tartja és 61,7%-uk (714 fő) közepesen fontos, de 5,7%-uk (66 fő) pedig egyáltalán nem tartja fontosnak a rekreációs tevékenységeket. Nemek vonatkozásában is hasonlóan alakultak az válaszadások aránya a 3. táblázat szemlélteti az eredményeket.

3. táblázat. A felmért tanulók véleményei a hobbi fontosságáról nemenkénti megoszlásban

Mennyire tartod fontosnak a hobbit?	Fiú (fő, %)	Lány (fő, %)	Összesen (fő, %)
Közepesen fontos	401	313	714
	63,50%	59,40%	61,70%
Egyáltalán nem fontos	35	31	66
	5,50%	5,90%	5,70%
Nagyon fontos	195	183	378
	30,90%	34,70%	32,60%
Összesen	631	527	1158
	100%	100%	100%

Forrás: A Szerző, 2021

Köveztetések és javaslatok

A kutatás megerősíti, hogy a fogyatékossgal élő fiatalok körében leginkább a passzív szabadidő eltöltés dominál, melyek között a zenehallgatás a TV-nézés a legkedveltebb. Ezek a tevékenységek azonban az ülésel eltöltött idő arányát növelik, így ösztönözni kell körükben a szabadidősportot, mely az állapotuk javítását is segítheti, valamint csökkentheti az ülőidő mennyiségét. Igaz, hogy a diákoknak 60,4%-uk szokott sportolni a kötelező mindennapos testnevelés tanórán kívül, azonban a sportolók arányát növelni szükséges. leginkább az iskolai kínálat bővítésével és ezeknek a szabadidő sportolási lehetőségeknek a népszerűsítésével.

Köszönetnyilvánítás

A publikáció elkészítését az Innovációs és Technológiai Minisztérium ÚNKP-20-3-II-de-315 kódszámú új nemzeti kiválóság programjának a nemzeti kutatási, fejlesztési és innovációs alaplól finanszírozott szakmai támogatásával készült.

Hivatkozott források

- [1.] Balogh R. – Dajnoki, K. – Bácsné Bába É (2018): Miért beteg a magyar futball még mindig? – a magyar labdarúgás játékos piacának jellemzése. *Jelenkori Társadalmi És Gazdasági Folyamatok* 13 (3-4), 105–117. DOI: 10.14232/jtgf.2018.3-4.105–117
- [2.] Balogh R. – Molnár A. – Müller A. – Szabados Gy. N. – Bácsné Bába É. (2019): A passzív sportfogyasztás vizsgálatának tapasztalataiból. *Acta Carolus Robertus* 9 (1), 35–48. DOI: 10.33032/acr.2019.9.1.35.
- [3.] Balogh R. – Bácsné Bába É. (2019): Sportszövetségi intézkedések attitűdvizsgálata. *Acta Carolus Robertus* 9 (1), 23–33. DOI: 10.33032/acr.2019.9.1.23
- [4.] Bíró M. – Müller A. (2017): *Aktív pihenés, rekreáció = Active relaxation, recreation*. In: Dobos A. – Mika J. (szerk.) Természeti és kultúrtörténeti értékek Eger térségében = Natural and cultural heritage in the Eger Region. Eger, Magyarország: Líceum Kiadó (2017) p. 164.
- [5.] Boda J. E. – Herpainé Lakó J. – Váczi P. (2016): *A kalandparkok gazdasági működésének, elemzésének elméleti háttere*. In: Juhász Gy.; Korcsmáros E.; Huszárík E. (szerk.) Korszerű szemlélet a tudományban és az oktatásban. Gazdaságtudományi szekció: Zborník medzinárodnej vedeckej konferencie Univerzity J. Selyeho – 2016 „Súcasné aspekty vedy a vzdelávania" Sekcie ekonomických vied. Komárno, Szlovákia: Selye János Egyetem. 51–64.
- [6.] Borkovits M. (2019): *Vidéki fogyatékkal élő tanulók szabadidő sportolási szokásainak vizsgálata*. In: Gósi Zs.; Boros Sz.; Patakiné Bószé J. (szerk.) Sokszínű Rekreáció: Tanulmányok a rekreáció témaköréből. Budapest, Magyarország: Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar, 40–49.
- [7.] Czeglédi H. O. – Lenténé Puskás A. – Müller A. – Bíró M. (2020): Az úszás, mint az egészség megőrzésének és megtartásának módszere. *Különleges Bánásmód* 6 (2), 35–47. DOI 10.18458/KB.2020.2.35.

- [8.] Dávid, L.-Tóth, G.-Bujdosó, Z.-Hernecky, A.(2007): A turizmus és a regionális versenyképesség kapcsolatának mutatói a Mátravidék példáján keresztül *Észak-Magyarországi Stratégiai Füzetek* 4(1), 3-20.
- [9.] Fitzgerald, H. (2018): Sport is not for all: The transformative (im) possibilities of sport for young disabled people. In *Sport and physical activity across the lifespan* Palgrave Macmillan, London. 175–191.
- [10.] Hidvégi P. – Honfi L. (2008): Fogyatékos személyek rekreációja. *Acta Academiae Paedagogicae Agriensis Nova Series: Sectio Sport* 35. 21–36.
- [11.] Hidvégi, P. – Bíró, M.; Lenténé, Puskás A. – Tatár, A. –Pucok, M. J. (2018): *The role of physical activity among people with disabilities*. In: Jaromír, Šimonek; Beáta, Dobay (szerk.) Sport science in motion: proceedings from the scientific conference. Športová veda v pohybe: recenzovaný zborník vedeckých a odborných prác z konferencie. Mozgásban a sporttudomány: válogatott tanulmányok a konferenciáról. Komárno, Szlovákia : Univerzita J. Selyeho 281–285.
- [12.] Hidvégi P. – Bíró M. – Lenténé Puskás A. – Pucok J. M. – Tatár A. (2018): *Fogyatékkal élők turizmusának lehetőségei az Észak-alföldi régióban*. In: Balogh L. (szerk.) Fókuszban az egészség. Debrecen, Magyarország: Debreceni Egyetem Sporttudományi Koordinációs Intézet, 158-164.
- [13.] Hoekstra, F. – Roberts, L. – van Lindert, C. – Martin Ginis, K. A. – van der Woude L. H. – McColl, M. A. (2019). National approaches to promote sports and physical activity in adults with disabilities: examples from the Netherlands and Canada. *Disability and rehabilitation*, 41(10), 1217–1226.
- [14.] Honfi L. – Szalay G. – Váczi P (2009): A sport beépülése a mindennapokba. *Acta Academiae Paedagogicae Agriensis Nova Series: Sectio Sport* 36, 51–63.
- [15.] Laoues-Czibalmos, N. –Dobay, B. – Müller, A. (2019b): Examination Of The Leisure Time-Related Consumption Habits Of Young People With Disabilities With Special Emphasis On Sports. *Selye E-Studies* 10(2), 34–45.
- [16.] Laoues-Czibalmos N. – Müller A. – Bácsné Bába É. (2019a): Fogyatékosággal Élő gyerekek Sport-Fogyasztási Szokásainak Vizsgálata Az Akadálymentesített Kínálati Elemek Tükrében. *Economica(Szólnoke)* 10(1), 21–29. DOI: 10.47282/ECONOMICA/2019/10/1/4116.
- [17.] Molnár E. (2012a): Az Osztóján Béla Roma Szakkollégium a Szolnoki Főiskolán. *Economica (Szólnoke)* 5:Különszám, 24–28.
- [18.] Molnár E. (2014): A pszichológia filozófiai-társadalomtudományi vonalának kibontakozása Magyarországon az 1900-as években. *Economica (Szólnoke)* 7(2,) 60–67.
- [19.] Molnár E. (2015): A pszichológia természettudományos vonalának kibontakozása Magyarországon az 1900-as években. *Economica (Szólnoke)* 8 (4/1), 124–136.
- [20.] Molnár E. ; Lukács Á. (2012b): Esélyegyenlőség a közszférában egy államilag támogatott felsőoktatási intézmény példáján keresztül. *Szólnokei Tudományos Közlemények* 16, 496–512.
- [21.] Müller A. – Bácsné Bába É. (2018): *Az egészséges életmód és a sport kapcsolata*. Létavértes, Magyarország: Létavértes SC '97 Egyesület. 96
- [22.] Müller A. – Bíró M. – Bodolai M. – Hidvégi P. – Váczi P. – Dávid L. – Szántó Á. (2017): A 2016-os fitnesztrendek helye és szerepe a rekreációban. *Acta Academiae Paedagogicae Agriensis Nova Series: Sectio Sport* 44, 91–102.
- [23.] Müller A. – Seres J. –Széles - Kovács Gy. – Kristonné Bakos M. – Váczi, P. (2010): Az animátorok szerepe az egészségturizmus területén. *Acta Academiae Paedagogicae Agriensis Nova Series: Sectio Sport* 37, 75–86.
- [24.] Sőrés, A. – Pető, K. (2015): Measuring of subjective quality of life, *Procedia Economics and Finance*, 32, 809–816.

- [25.] Sőrés, A. – Pető, K., – Csipkés, M. (2012): Examining Life Quality in Hajdúszoboszló Tourist Area, with a Special Focus on Health Conditions, *Journal of Agricultural Informatics*, 3, (1), 1–10.
- [26.] Tatár, A. – Lenténé, Puskás A. – Biró, M. – Pucsok, M. J. – Hidvégi, P. (2019): Accessible tourism services in the North Great Plain region. *Különleges Bánásmód* 5 (1), 77–81. Paper: DOI 10.18458/KB.2019.1.77

Szerző

Laoues-Czibalmos Nóra

tanársegéd

Debreceni Egyetem Gyermeknevelési és Gyógypedagógiai Kar

laoues.nora@ped.unideb.hu